

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁRSKA PRÁCA

**Ústavné zakotvenie práv národnostných menšín a etnických skupín v
SR**

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

**ÚSTAVNÉ ZAKOTVENIE PRÁV NÁRODNOSTNÝCH
MENŠÍN A ETNICKÝCH SKUPÍN V SR**
BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program:

politológia

Pracovisko:

Katedra politológie a európskych štúdií

Školiteľ bakalárskej práce:

JUDr. PhDr. Miroslav Slašťan, PhD.

Nitra 2012

Soňa Paprskárová

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Soňa Paprskárová
Študijný program: politológia (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: 3.1.6 politológia
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Ústavné zakotvenie práv národnostných menšín a etnických skupín v SR

Anotácia: - spôsob ústavného zakotvenia práv národnostných menšín a etnických skupín v SR, individuálny alebo kolektívny základ, vymedzenie pojmu národnostná menšina a etnická skupina

Školiteľ: JUDr. Miroslav Slašťan, PhD.
Oponent: Mgr. Ladislav Öllös, PhD.
Katedra: KPES - Katedra politológie a európskych štúdií
Vedúci katedry: doc. PhDr. Ivan Dubnička, PhD.

Dátum zadania: 02.10.2010

Dátum schválenia: 04.10.2010

doc. PhDr. Ivan Dubnička, PhD.
vedúci/a katedry

Abstrakt

Paprskárová, Soňa: Ústavné zakotvenie práv národnostných menšín a etnických skupín v SR [Bakalárska práca] Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta; Katedra politológie a európskych štúdií. Školiteľ: JUDr. PhDr. Miroslav Slašťan, PhD. Nitra 2012, 38 s.

Bakalárska práca sa venuje ústavnému zakotveniu práv národnostných menšín a etnických skupín v SR. Zameriava sa na vymedzenie pojmov národnostná menšina a etnická skupina. Poskytuje prehľad národnostných menšín a ich územné rozmiestnenie v SR. Z historického hľadiska sa zaoberá ústavným zakotvením práv národnostných menšín a etnických skupín v ČSSR a v ČSFR. Následne analyzuje súčasnú situáciu, t. j. ako sú práva národnostných menšín a etnických skupín zakotvené v Ústave SR a v predpisoch nižšej právnej sily – v zákonoch. Práca načrtáva aj aktuálne témy, týkajúce sa tejto problematiky.

Kľúčové slová: Národnostná menšina. Etnická skupina. Ústava. Slovenská republika. Práva národnostných menšín.

Abstract

Paprskárová, Soňa: Incorporation of constitutional rights of national minorities and ethnic groups in Slovakia [Bachelor work] University of Constantine the Philosopher in Nitra. Faculty of philosophy; Cathedra of politic science and european studies.
Supervisor of bachelor work: JUDr. PhDr. Miroslav Slašťan, PhD. Nitra 2012, 38 pages.

The bachelor thesis deals with the incorporation of constitutional rights of national minorities and ethnic groups in Slovakia. It focuses on the definitions of minority and ethnic group. It provides an overview of national minorities and their geographical distribution in Slovakia. Historically, it deals with the constitutional incorporation of the rights of national minorities and ethnic groups in CSSR and CSFR. Then it analyzes the current situation such as the rights of national minorities and ethnic groups as enshrined in the Constitution of SR and also in the lower legal force – in laws. The thesis outlines the current topics relating to this issue.

Key words: National minority. Ethnic group. Constitution. Slovak republic. The rights of national minorities.

Obsah

Obsah.....	5
Úvod	7
1 Právna úprava postavenia národnostných menšín a etnických skupín v historickom pozadí.....	9
1.1 Vymedzenie pojmov národnostná menšina a etnická skupina.....	9
1.2 Povaha práv národnostných menšín	12
1.3 Prehľad národnostných menšín na území Slovenska	13
1.4 Územné rozmiestnenie národnostných menšín	16
1.5 Ústavné zakotvenie práv národnostných menšín a etnických skupín do roku 1960	17
1.6 Ústavnoprávna úprava práv národnostných menšín v ČSSR	19
1.7 Ústavnoprávna úprava práv národnostných menšín v ČSFR	21
2 Spôsob ústavného zakotvenia práv národnostných menšín a etnických skupín v SR	25
2.1 Práva národnostných menšín a etnických skupín podľa ústavy SR.....	25
2.2 Zákony upravujúce práva národnostných menšín	34
2.3 Aktuálne témy v problematike práv národnostných menšín a etnických skupín..	36
2.3.1 Dvojité občianstvo	36
2.3.2 Jazykový zákon.....	38
Záver	41
Použitá literatúra	43

Zoznam skratiek

SR Slovenská republika

OSN Organizácia spojených národov

čl. článok

č. číslo

KBSE Konferencia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

ČSR Československá republika

ČSSR Československá socialistická republika

ČSFR Česká a Slovenská federatívna republika

Zb. zbierka

KSČ Komunistická strana Česko- Slovenska

SNR Slovenská národná rada

ČNR Česká národná rada

ods. odsek

písm. písmeno

Z. z. Zbierka zákonov

tzv. takzvaný

resp. respektíve

t. j. to jest

napr. napríklad

Úvod

Zložitosť tejto problematiky je daná už tým, že dosiaľ stále existuje nejednoznačnosť v terminologickom označovaní rozličných etnických spoločenstiev a neexistuje žiadna oficiálne prijatá definícia národnostnej menšiny. Taktiež nie sú jednoznačné názory na existenciu práva menšín na sebaurčenie a medzinárodné právo nezahŕňa ani definíciu autonómie s prívlastkami jazyková, kultúrna, ktorá by bola všeobecne akceptovaná. V otázke práva na sebaurčenie prevažujú stanoviská, že ho nemožno zmiešať s právom menšín a odmietajú priznať právo sebaurčenia menšinám, pričom argumentujú medzinárodnými dokumentmi a zdôrazňujú, že práve národy sú nositeľmi práva na sebaurčenie a členovia etnických, náboženských a jazykových menšín sú vybavení špecifickými právami, ktoré sú určené na zabezpečenie existencie a aj prežitie príslušného spoločenstva.

Spájanie menšinového problému so sebaurčením nie je cestou k nájdeniu prijateľného riešenia, ak uvažujeme o práve národnostných menšín na sebaurčenie prostredníctvom autonómie a formulujeme ho ako právo na územnú autonómiu v politickom zmysle. Celá záležitosť sa stáva veľmi komplikovanou a nebezpečnou pre stabilitu v Európe, keď uvažíme, že existujú menšiny, ktoré nemajú nikde vo svete vlastný „materský“ štát. Takými sú napríklad Kurdovia, Rusíni, Rómovia. Ďalšou hrozbou sú aj štátotvorné menšiny v susednom štáte či inde vo svete v prípade že, majú svoj vlastný štát. Menšinou v štáte však môže byť aj celý národ (napr. Katalánci, Baskovia, Galícijsčania v Španielsku).

Zložitosť realizácie snáh o autonómiu môžeme vidieť aj v tom, že etnicky čisté územie pre ohraničenie autonómie nemožno prakticky identifikovať. Z toho vyplýva, že autonómia sa vytvorí na etnicky zmiešanom území, vo vzájomnom kultúrnom či náboženskom prieniku tam žijúcich etník. V hraniciach autonómie s dominantným postavením určitej národnostnej menšiny sa tak ocitne v menšine časť majoritného obyvateľstva štátu. Táto situácia si bude vyžadovať systém právnych a politických záruk na ochranu obyvateľstva, ktoré sa ocitne v rámci autonómie v menšine. Reálnejšie však vyznejú úvahy o práve na sebaurčenie v prípade etnických spoločenstiev, ktoré

nemajú nikde vlastný štát. Takéto etnické skupiny možno označiť za potenciálne národy, ktoré sa vyvíjajú k vlastnej štátnosti.¹

Názov našej bakalárskej práce je Ústavné zakotvenie práv národnostných menšín a etnických skupín v SR. Cieľom práce je vymedzenie pojmov národnostná menšina a etnická skupina, spôsob ústavného zakotvenia práv národnostných menšín a etnických skupín v SR a určenie povahy práv národnostných menšín, t. j. či majú individuálny alebo kolektívny základ.

Práca je rozdelená do dvoch kapitol. V prvej kapitole definujeme pojmy národnostná menšina a etnická skupina a zaoberá sa povahou práv národnostných menšín. Taktiež ponúka prehľad národnostných menšín a ich územné rozmiestnenie v rámci SR. V troch podkapitolách sa venujeme historickému pozadiu práv menšín od roku 1919 až do vzniku súčasného Slovenského štátu.

V druhej kapitole už analyzujeme práva národnostných menšín a etnických skupín podľa Ústavy SR a podľa právnych noriem nižšej právnej sily – zákonov. Tieto práva národnostných menšín a etnických skupín by mali mať pevné právne ukotvenie v Ústave a v zákonoch. Našou hypotézou je tvrdenie, že v praxi to veľakrát tak nie je, čo sa usilujeme dokázať v podkapitole o problematike práv národnostných menšín.

¹ Somorová, Ľ.: Súčasná situácia v trendoch právnej ochrany národnostných menšín. In.: Právny obzor. č. 5/1994

1 Právna úprava postavenia národnostných menšín a etnických skupín v historickom pozadí

1.1 Vymedzenie pojmov národnostná menšina a etnická skupina

Je známe, že existujú početné skupiny ľudí, ktoré žijú mimo svojich národných území ako národnostné menšiny, a zároveň sú súčasťou území iných národov. Tieto skupiny si uchovávajú spoločnú národnosť a spolu so svojim originálnym jazykom i ďalšie etnické znaky, ako kultúra a tradície. Tie však nie sú reprezentantmi daného národa. Nespĺňajú také typické znaky daného národa, ako sú spoločenstvo ekonomických a teritoriálnych zväzkov.²

Neexistuje oficiálne prijatá jednotná definícia „národnostnej menšiny“. Rozličnosť termínov v súvislosti s menšinami môžeme vidieť aj v medzinárodných dokumentoch. Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach zakotvuje právo na rovnosť a právo na rovnakú zákonnú ochranu pred diskrimináciou z rôznych dôvodov a poskytuje ochranu náboženským, etnickým alebo jazykovým menšinám (čl. 26, 27 paktu).³ Nielen Deklarácia OSN o právach osôb patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým, náboženským a jazykovým menšinám, ale ani Rámcový dohovor Rady Európy na ochranu národnostných menšín tento pojem nedefinuje.⁴

Práve organizácia OSN poskytla návrhy na definovanie pojmu „menšina“. Mnohokrát sú citované definície menšín spravodajcov OSN Francesca Capotortiho a J. Deschenesa. Menšiny definoval F. Capotorti ako skupiny, ktoré nie sú v dominantnej pozícii a ich členovia majú etnickú, náboženskú alebo jazykovú charakteristiku, ktorá sa odlišuje od ostatnej populácie a taktiež sa orientujú na zachovanie tradície, kultúry, jazyka a náboženstva.⁵

Jedna z definícií OSN charakterizuje menšinu ako „skupinu občanov štátu vytvárajúca numerickú menšinu, ktorá má na jeho území nedominantné postavenie, nadaná etnickými, náboženskými alebo jazykovými charakteristikami, ktoré sú odlišné

² Somorová, Ľ.: Národnosti – osobitné skupiny obyvateľstva v ústavnej úprave ČSSR. In: Právny obzor. č. 1/1989

³ Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s. 172

⁴ Júda, V. – Slašťan, M.: Teória štátu a práva. s.43

⁵ Somorová, Ľ.: Súčasná situácia v trendoch právnej ochrany národnostných menšín. In: Právny obzor. č. 5/ 1994

*od tých, ktoré má väčšina populácie, táto skupina má pocit spolupatričnosti motivovaný, aj keď len nepriamo, spoločnou vôľou prežiť a cieľom tejto skupiny je dosiahnuť právnu a faktickú rovnosť s väčšinou“.*⁶

Za určitý pokus objasniť definíciu menšiny možno počítať snahy o vymedzenie prvkov a kritérií pre klasifikáciu osôb, ktoré zaraďujeme k menšine a zaslúžia si zabezpečenie ochrany zahrnuté v odporúčaní 1201 Parlamentného zhromaždenia Rady Európy z 1. 2. 1993, resp. v materiáloch Európskej komisie pre demokraciu a zákonnosť. Môžeme zosumarizovať, že medzi osoby patriace k národnostnej menšine radíme príslušníkov daného štátu, ktorí:

- sa neprestajne zdržujú na území daného štátu,
- so štátom udržiavajú stále a historické väzby,
- sa vyznačujú tým, že majú typické náboženské, etnické, kultúrne a jazykové charakteristiky,
- majú spoločnú vôľu uchovávať to, čo formuje ich identitu,
- sú postačujúco reprezentatívni, avšak menej početní ako zvyšok občanov.⁷

Každá osoba, ktorá patrí k národnostnej menšine má slobodné právo si zvoliť, či sa s ňou má zaobchádzať ako s osobou, ktorá patrí k národnostnej menšine alebo nie. Z jej rozhodnutia alebo z uplatňovania práv spojených s týmto výberom nebude vyplývať žiadna nevýhoda.

Ďalšiu snahu definovať „národnostnú menšinu“ nájdeme v odporúčaní č. 1134 Parlamentného zhromaždenia Rady Európy, čo však nie je v tejto oblasti v porovnaní so súčasným stavom žiadnym novým prínosom. Dokument menšinu zadefinoval ako *„oddelené alebo odlišné skupiny zreteľne vymedzené a usídlené na území štátu, členovia ktorých sú jeho príslušníkmi a majú určité náboženské, jazykové, kultúrne alebo iné charakteristiky, ktoré ich odlišujú od väčšiny populácie.“*⁸ Konečný záver bol, že Výbor expertov pre ochranu národnostných menšín, ktorý sa v rámci svojich zasadnutí snažil vymedziť kritéria pre definovanie pojmu „národnostná menšina“, nedosiahol zhodu ani v jednom z nich. Odborníci z toho Výboru dospeli k názoru, že sa považuje

⁶ Somorová, E.: Národnostné menšiny, vážny ľudsko-právny problém. In: ČAS, internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblastí spoločenských vied [online]. č. 1/2004 [cit. 2012-01-02]. Dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/archiv/1-2004/somorova-std.html>.

⁷ Somorová, E.: Národnostné menšiny, vážny ľudsko-právny problém. In: ČAS, internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblastí spoločenských vied [online]. č. 1/2004 [cit. 2012-01-02]. Dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/archiv/1-2004/somorova-std.html>.

⁸ Júda, V. – Slašťan, M.: Teória štátu a práva. s.43

za nemožné dosiahnuť jednotu v právnej definícii pojmu národnostná menšina. Je potrebné dodať, že s každou definíciou národnostnej menšiny, resp. so stanovením kritérií pre určenie osôb, ktoré k tejto menšine patria, pribúda aj problém typológie menšín. Možno nájsť viacero takýchto klasifikácií na základe rôznych kritérií, napr. podľa počtu obyvateľov, ktorí patria k danej menšine, podľa jej priestorového umiestnenia, podľa občianstva, z hľadiska identity menšín, resp. na základe kombinácie týchto všetkých faktorov.⁹

Najväčšia rozprava vzniká okolo otázky, ktorý koncept možno považovať za širší, či „národnostný“ alebo „etnický, náboženský a jazykový“. Na jednej strane sú názory, na základe ktorých jazyk, náboženstvo a iné špecifické tradície vychádzajú z etnického pôvodu, z tohto dôvodu je etnicita rozhodujúcim hľadiskom, a teda na národnostné menšiny sa má hľadieť ako na súčasť kategórie etnických menšín. Na druhej strane však existujú tvrdenia, že vo väčšom množstve prípadov národnostná menšina taktiež stelesňuje jazykovú, etnickú alebo náboženskú menšinu, no zároveň sú zrejmé etnické, jazykové alebo náboženské menšiny, ktoré neustanovujú národnostné menšiny. Toto tvrdenie je zhodné s názorom, že národnostné menšiny vznikajú historicky, vytvárajú sa z pôvodnej časti národa, ktorého hlavná časť má svoj národný štát a od ktorého boli z rôznych dôvodov a určitým spôsobom oddelené alebo sa vyskytli v rámci iného štátu. Rada Európy a Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe predkladajú názor o včlenení „etnického“ do „národnostného“. Ústava Slovenskej republiky označuje menšiny pomocou dvoch termínov, hovorí o „menšinách národnostných“ a „menšinách etnických.“ *„Etnická skupina (etnikum) je zoskupenie príslušníkov určitej skupiny, založené na integrácii podľa spoločného pôvodu, jazyka, zvykov, materiálnej a duchovnej kultúry, atď.“* Je pre ňu určitým spôsobom typická stálosť a unikátnosť. Zvyčajne obýva určité územie, na ktorom sa buď dlhšiu dobu vyvíjala alebo na ktorom vznikla. Národ je taktiež možné označiť za etnikum, teda za integrovanú skupinu ľudí na rovnakých princípoch. Z pohľadu štátovedy je etnikum zoskupením jednotlivcov a toto zoskupenie netvorí štátotvorný národ. Do určitej miery však ide skôr o odlišnú skupinu, ktorá sa usiluje vyčleňovať a odlišovať v rámci štátu.¹⁰

⁹ Somorová, Ľ.: Súčasná situácia v trendoch právnej ochrany národnostných menšín. In: Právny obzor. č.5/1994

¹⁰ Júda, V. – Slašťan, M.: Teória štátu a práva. s.44-45

1.2 Povaha práv národnostných menšín

Často sa stretávame s otázkou, či menšinové práva sú právami jednotlivcov, teda príslušníkov menšín, alebo sú chápané ako práva kolektívne. Ide o aktuálnu a veľmi diskutabilnú problematiku, ktorá doposiaľ nie je na medzinárodnej úrovni objasnená. Nebol dosiahnutý súhlas v ich chápaní, diferencovaní a dokonca ani v spôsobe priznania v právnom poriadku. Dodnes známe medzinárodné dokumenty sa vzťahujú na jedinca príslúchajúceho k menšine, z čoho vyplýva, že ich hlavným cieľom je chrániť príslušníka menšín a nie menšiny ako celky, resp. je povolený kolektívny výkon individuálne priznaných práv. Existujú však aj také predstavy, ktoré sa prikláňajú k tomu, aby boli uznané práva aj menšinám ako celku. Na schôdzke expertov KBSE o národnostných menšinách v júli 1991 v Ženeve bolo evidované právo príslušníkov, ktorí patria k národnostným menšinám, uskutočňovať bez akéhokoľvek obmedzenia svoje práva a zaobchádzať s nimi na individuálnom základe alebo spoločne s inými príslušníkmi danej menšiny. Doteraz neexistuje žiadny medzinárodný dokument, v ktorom by sa dosiahol konsenzus v tom, aby zákonodarca formuloval niektoré špecifické práva ako práva kolektívne a neurčuje žiadne kritéria pre rozlišovanie individuálnych a kolektívnych práv.¹¹ Podstata odlišenia, či ide o kolektívne práva alebo individuálne spočíva v tom, že pri individuálnych právach zákonodarca pozerá na jednotlivých občanov ako na samostatné jednotky a chráni ich, nezávisle od existencie celku. Naopak kolektívne práva prislúchajú jednotlivcom ako častiam väčších celkov (menšín), existencia ktorých (celkov) je podmienkou udelenia a zabezpečenia ochrany týchto práv.¹² Význam individuálnych práv je negatívny, pretože určí zásadu rovnosti všetkých občanov (pričom nehľadá na príslušnosť k menšine), zásadu nediskriminácie a taktiež zákaz nátlaku, ktorý by smeroval k odnárodňovaniu. Oproti tomu kolektívne práva vytvárajú pozitívne nároky voči štátu a verejným inštitúciám.¹³ Týmito kolektívnymi právami sa chránia hodnoty národnostných a etnických menšín v oblasti školstva, kultúry, jazyka a spolčovania. Legislatívna a inštitucionálna zábezpeka práv sa

¹¹ Somorová, E.: Súčasná situácia v trendoch právnej ochrany národnostných menšín. In: Právny obzor. č.5/1994

¹² Somorová, E.: Národnostné menšiny, vážny ľudsko– právny problém. In: ČAS, internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblastí spoločenských vied [online]. č. 1/2004 [cit. 2012-01-03]. Dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/archiv/1-2004/somorova-std.html>.

¹³ Somorová, E.: Súčasná situácia v trendoch právnej ochrany národnostných menšín. In: Právny obzor. č.5/1994

spája s kritériami početnosti, kompaktnosti a s kritériom prejaveneho odhodlania zo strany menšiny. Z toho všetkého je zrejmé, že ide o špecifické práva každého jednotlivca, ktoré získal príslušnosťou k národnostnej menšine. Výbor expertov pre ochranu národnostných menšín poskytuje materiály, ktoré ponúkajú prehľad začlenenía práv národnostných menšín do troch skupín:

- individuálne práva a slobody, ktoré prislúchajú osobám patriacim k národnostným menšinám ,
- individuálne práva a slobody, ktoré sa dajú realizovať aj spoločne,
- kolektívne práva a slobody patriace menšinám.

Do skupiny kolektívnych práv a práv ktoré je možné vykonávať aj spoločne, Výbor expertov zaraďuje: právo na existenciu a uznanie, princíp rovnosti pred zákonom, princíp nediskriminácie, právo na znalosť menšinového jazyka. Tieto práva sa súčasne zaraďujú aj do skupiny individuálnych práv. Do skupiny kolektívnych práv zaraďujeme právo na označovanie miestnych názvov v jazyku menšiny, právo vytvárať vzdelávacie inštitúty, právo získať informácie prostredníctvom verejných masmédií, právo na vlastné masmédiá, právo založiť vlastné náboženské inštitúty a právo na cezhraničnú spoluprácu. Takéto chápanie kolektívnych práv menšín nezapríčiňuje problémy pri ich právnej regulácii. Problém nastáva vtedy, keď sa snažíme chápať kolektívne práva menšín ako odrazový mostík k politickému sebaurčeniu menšiny. Mohlo by ísť pravdepodobne o jediné kolektívne právo, ktoré nemožno chápať aj ako právo individuálne.¹⁴

1.3 Prehľad národnostných menšín na území Slovenska

Súčasné národnostné zloženie obyvateľov Slovenskej republiky je výsledkom zložitého historického vývoja. Tento vývoj ovplyvňovalo množstvo rozličných činiteľov: ekonomické, sociálne, politicko-mocenské, demografické, kultúrne, geografické. Slovensko, ktoré leží v strede Európy sa stávalo veľmi často miestom zmien a migrácií obyvateľov rôznych etnických skupín. Počas stáročí tak došlo

¹⁴ Somorová, E.: Národnostné menšiny, vážny ľudsko – právny problém. In: ČAS, internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblastí spoločenských vied [online]. č. 1/2004 [cit. 2012-01-04].

Dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/archiv/1-2004/somorova-std.html>.

k vytvoreniu pomerne diverzifikovanej etnickej štruktúre obyvateľstva. Severné a stredné Slovensko si zachovalo prevažne slovenskú identitu. Južná časť Slovenska, ktorá susedí s maďarským národom sa zmenila na etnicky zmiešané teritórium obývané slovenským a maďarským obyvateľstvom. S podobnou situáciou sa stretávame aj na východe krajiny, kde sa vytvorila zmiešaná oblasť so slovenským, rusínskym a ukrajinským obyvateľstvom. Iné národnosti – Česi, Poliaci, Moravania, Nemci, Rómovia a iní – žijú rozlične rozmiestení po celom území krajiny. Národnostné menšiny s najväčším počtom obyvateľov sú maďarská, rómska, česká, rusínska, ukrajinská a sú zhodnotené podľa trendov a vývoja ich priestorového umiestnenia.

Dlhodobo najpočetnejšiu menšinu žijúcu na našom území tvoria obyvatelia maďarskej národnosti. Národnostne zmiešané územie, ležiace na juhu Slovenska bolo kedysi časťou etnicky rôznorodej Rakúsko-uhorskej monarchie a následne, po vzniku Československa v roku 1918, sa stalo jeho súčasťou. Pozdĺž slovensko-maďarskej hranice vznikol pás, ktorého šírka sa mení v závislosti od dominantného podielu maďarského a slovenského obyvateľstva. Ďalšie zastúpenie etnických skupín na tomto území je minimálne.

Druhú najpočetnejšiu národnostnú menšinu na našom území predstavuje rómske obyvateľstvo. Ich počet sa zvýšil vplyvom viacerých migračných vln z juhovýchodu v prvej polovici 17. storočia a v druhej polovici 19. storočia. Pri zložitom porovnaní na medzinárodnej úrovni je v rámci štátov Európy podiel rómskeho obyvateľstva na území Slovenskej republiky jeden z najvyšších.¹⁵ Nielen kvôli svojej početnosti, špecifickej odlišnosti a svojej jedinečnosti, sociálnym systémom fungovania a zaradením v hierarchii spoločnosti, dokonca aj v porovnaní s ostatnými minoritnými skupinami sú Rómovia významnou súčasťou obyvateľstva Slovenskej republiky. Problémy tejto minority sa v súčasnosti výrazne prehĺbili, vyostřili, stali sa mimoriadne naliehavými v rámci všetkých aspektov vnímania, a to nielen vo vnútroštátnych dimenziách, ale aj v dimenziách celoeurópskeho priestoru a globalizácie.¹⁶

Obyvatelia českej, sliezskej a moravskej národnosti na Slovensku sú dôsledkom novodobej migrácie na našom území. V medzivojnovom období bol zachytený nárast

¹⁵ Podolák, P.: Národnostné menšiny v Slovenskej republike. s.7

¹⁶Jurová, A.: Súčasná politika vo vzťahu k rómskej menšine po roku 1989. In: Národnostná politika na Slovensku po roku 1989 [online] s.142 [cit. 2012-01-06].

Dostupné na internete:

http://www.saske.sk/SVU/downloads/publikacie/Narodnostna_politika.pdf#page=24.

počtu českého obyvateľstva, ktorý bol spôsobený sčasti vytváraním etnicky zmiešaných manželstiev. Následkom rozdelenia Česko-slovenskej federácie sa obyvateľstvo českej, moravskej a sliezskej národnosti stalo v poradí tret'ou najpočetnejšou menšinou na Slovensku, hneď po maďarskej a rómskej národnosti.¹⁷

Rusíni a Ukrajinci, ktorí žijú na severovýchode Slovenska predstavujú súčasť východoslovenského obyvateľstva. Toto obyvateľstvo sa delí na niekoľko podskupín so svojim dialektom, tradíciami a folklórom. Sami seba označovali za Rusínov, pričom niektorí z nich sa považovali za súčasť ukrajinského, iní za súčasť ruského etnika a časť z nich za samostatnú etnickú skupinu bez svojho vlastného štátu a politickej nezávislosti. Skutočnosť, že etnikum žije na rozhraní dvoch kultúrnych sfér – na západnej a východnej, teda katolíckej a ortodoxnej – podmieňovalo ich historické osudy. Spoločenstvo sa rozdelilo v roku 1944 pripojením Zakarpatskej Ukrajiny k sovietskej Ukrajine. Dovtedy od roku 1919 bola súčasťou ČSR s vlastnou samosprávou. Obyvatelia ukrajinskej národnosti, podobne ako Rusíni, sa koncentrujú prevažne v severovýchodných okresoch Slovenska pri hraniciach s Poľskom a Ukrajinou. Priestorové rozmiestnenie Ukrajincov je nižšie ako obyvateľov Rusínskej národnosti.¹⁸

Karpatskí Nemci zohrali v historickom vývoji Slovenska dôležitú úlohu, najmä v oblasti hospodárskej, urbanistickej a sociálnej štruktúry Slovenska. Nemecká kolonizácia slovenského územia sa začala v 13. storočí a pokračovala aj v neskorších obdobiach. Na súčasnom počte karpatských Nemcov sa podpísal hlavne presun nemeckého obyvateľstva z územia Slovenska po 2. svetovej vojne, čo bol najvýraznejší zlom vo vývoji nemeckého obyvateľstva u nás.¹⁹

Obyvatelia poľskej národnosti predstavujú len malú časť zo všetkých obyvateľov Slovenskej republiky. Najviac ich žije v severných okresoch. Na Slovensku môžeme nájsť aj veľké skupiny Rusov, Bulharov a Chorvátov. Minimálny je počet Vietnamcov a Rumunov. Za významné etnikum z hľadiska historického vývoja môžeme považovať židovské etnikum. Po 2. svetovej vojne (až do roku 1991) sa židovská národnosť neevidovala. V súčasnosti sa medzi zvyškom židovského obyvateľstva

¹⁷Podolák, P.: Národnostné menšiny v Slovenskej republike. s.42

¹⁸ Podolák, P.: Národnostné menšiny v Slovenskej republike. s.48,56

¹⁹Podolák, P.: Národnostné menšiny v Slovenskej republike. s.62

rozširuje identita, ktorá nadväzuje na ich náboženskú príslušnosť a kultúrne zvykové tradície, no nie na rozvoj národnostnej identity.²⁰

1.4 Územné rozmiestnenie národnostných menšín

Súčasný obraz územného členenia menšín je výsledkom historického vývoja. U väčšiny menšín možno jednoznačne určiť regióny, ktoré obývajú už po stáročia. Veľká časť maďarskej a chorvátskej menšiny žije na nížinách. Pre ostatné národnosti sú charakteristické nižšie a stredné kopcovité oblasti. Väčšina maďarskej menšiny (výnimku tvoria Maďari okolo Nitry) žije v pomerne priaznivých etnických podmienkach, to znamená, že zaľudňuje etnickú oblasť, tesne sa primkávajúcu k hraniciam materskej krajiny. Maďarská jazyková oblasť sa rozkladá pozdĺž slovensko-maďarských hraníc v dĺžke asi 600 km. Svoju najširšiu severo-južnú časť dosahuje na južnom Slovensku. Maďarské jazykové teritórium spolu s nitrianskym jazykovým ostrovom dosahuje rozlohu približne 10 000 kilometrov štvorcových. V územnom rozmiestnení rómskej populácie sa za posledné storočie uskutočnilo málo zmien, a to aj napriek jej veľkému pohybu. Vzrástol význam východoslovenských zoskupení, predovšetkým na Gemeri a na Spiši, čím sa ešte viac zdôraznilo ich dávnejšie nerovnomerné rozmiestnenie v priestore. V súčasnosti asi 70% rómskeho spoločenstva obýva približne 1/5 územia štátu. Socialistická industrializácia v päťdesiatych rokoch minulého storočia mala významný vplyv na roztrúsenosť Rómov v nerómskom prostredí. Priemyselný rozvoj miest si vyžadoval veľké množstvo nízkokvalifikovanej pracovnej sily, čím začal značný urbanistický proces v kruhoch rómskeho obyvateľstva. Dnes žije asi 43% rómskej menšiny v mestách. Česká menšina napriek svojmu vysokému počtu tvorí len roztrúsenú menšinu. Len v jednej slovenskej obci, v Macove uprostred Žitného ostrova, dosahuje 10%. Takéto etnické zloženie je pamiatkou na tzv. kolonizačný proces po vzniku Československa. Stálym územím Rusínov je severovýchodná časť Slovenska. Obývajú celkovo asi 3000 km štvorcových v regiónoch Slovenska. Teritoriálne rozmiestnenie ukrajinskej menšiny je podobné ako rozmiestnenie rusínskej menšiny. Územie, ktoré obýva ukrajinská menšina nemá kompaktný charakter, len v 16 obciach dosahuje počet jej členov nad 10%. Príslušníci

²⁰Podolák, P.: Národnostné menšiny v Slovenskej republike. s.69,74

poľskej národnostnej menšiny žijú v severných regiónoch krajiny, pozdĺž poľských hraníc, predovšetkým na severe Oravy a Spiša. Viac ako 90% chorvátskej menšiny je sústredenej na západnom Slovensku v obciach Čuňovo a Jarovce pri Bratislave.²¹

Tab. 1 Obyvateľstvo SR podľa národnosti – sčítanie 2011

Bývajúce obyvateľstvo	Slovenská republika	
	2011	
	abs.	v %
	5 397 036	100,0
Národnosť		
slovenská	4 352 775	80,7
maďarská	458 467	8,5
rómska	105 738	2,0
česká	30 367	0,6
rusínska	33 482	0,6
ukrajinská	7 430	0,1
nemecká	4 690	0,1
poľská	3 084	0,1
chorvátska	1 022	0,0
srbská	698	0,0
ruská	1 997	0,0
židovská	631	0,0
moravská	3286	0,1
bulharská	1 051	0,0
ostatné	9 825	0,2
nezistené	382 493	7,0

Zdroj: Výsledky SODB 2011 Dostupné na internete: <http://portal.statistics.sk/files/tab.11.pdf>

1.5 Ústavné zakotvenie práv národnostných menšín a etnických skupín do roku 1960

Československo podpísalo 10. 9. 1919 v Saint Germain zmluvu s poprednými mocnosťami, v ktorej sa zaviazalo, že ustanovenia zahrnuté v článkoch tejto zmluvy uzná za základné zákony a taktiež, že neschváli žiadne ustanovenia, ktoré by boli voči zákonom *contra legem*, t. j. protizákonné. Zmluva sa vďaka svojmu obsahu stala právnou garanciou existenčného minima menšín, ktoré sa dostali do hraníc československého štátu bez vlastného zavinenia. Podpisom zmluvy Československo prijalo medzinárodný záväzok, že časť ochrany práv národnostných a iných menšín

²¹ Dohányos, R.: Národnostné menšiny na Slovensku 2003. s.16

prevezme z tejto mierovej zmluvy a stanú sa súčasťou vnútorného štátneho právneho poriadku. Ústavne vyjadrené to bolo v VI. hlave ústavnej listiny z r. 1920 o ochrane národných, náboženských a rasových menšín. Ustanovenia tejto listiny sa v podstate zhodujú s obsahom príslušných článkov Saint-Germainskej zmluvy.²² Ustanovenia tejto zmluvy sa týkali aj práv jazykových. Ich obsahom bolo, že v prípade, ak by československá vláda zaviedla oficiálny jazyk, čo sa samozrejme predpokladalo, pretože štát by nemal existovať bez oficiálneho jazyka, československým príslušníkom mala byť poskytnutá možnosť používať na súdoch svoj jazyk, a to aj ústne aj písomne. Iný než oficiálny jazyk sa taktiež mohol používať v inštitúciách, ktoré by boli založené menšinami a riadené na vlastný náklad. Do toho boli zahrnuté aj školy a iné výchovné ústavy. Československá vláda mala zabezpečiť v mestách a okresoch, v ktorých žila značná časť československých občanov používajúcich iný než oficiálny jazyk, primerané možnosti, ktoré by zabezpečili vyučovanie detí vo vlastnej reči. To však nemalo brániť vláde v tom, aby ustanovila výučbu oficiálneho jazyka za povinnosť. Mali byť zabezpečené financie pre mestá a okresy s výrazným zastúpením československých občanov patriacim k národnostným, náboženským alebo jazykovým menšinám. Československo začlenilo obsah zmluvy, ktorý sa týkal národností do svojej ústavy prijatej 29. 2. 1920 a taktiež do zákona č. 122/1920 Zb., na základe ktorého došlo k stanoveniu zásady jazykového práva v Československej republike. Existovali aj zákony a nariadenia vlády, ktoré sa priamo dotýkali tejto problematiky.²³ Podľa § 1 zákona č. 122/1920 Zb. z. a n. sa ustanovil československý jazyk za oficiálny štátny jazyk, v ktorom prebiehalo najmä úradovanie súdov, ústavov, úradov, podnikov a orgánov republiky. V tomto jazyku sa vydávali aj ich vyhlášky, upravil sa hlavný text štátoviek a bankoviek a používala ho branná moc pri vydávaní rozkazov a ako služobný jazyk. V školstve sa zákonom č. 137/1923 Zb. z. a n. určilo, že štátny jazyk je povinným predmetom na všetkých stredných školách a na všetkých učiteľských ústavoch. V nadväznosti na prvú československú ústavu sa v osobitnej dvanástej hlave ústavného zákona č. 185/1939 Sl. z. upravilo postavenie národnostných menšín.

Ústava Československej socialistickej republiky, ktorá bola prijatá roku 1960 predstavovala kompromis medzi predvojnovými ústavami a ústavou z roku 1948. Zahŕňala osobitnú právnu normu o vybraných národnostných menšinách, avšak bola

²² Somorová, E.: Problémy ústavnoprávnej úpravy práv národnostných menšín v ČSFR. In: Právnik. č. 10/1992

²³ Drgonec, J.: Základné práva a slobody podľa Ústavy SR. s. 149

o niečo stručnejšia ako ústavy, ktoré boli prijaté pred II. svetovou vojnou. Nárast miery ústavnej ochrany národnostných menšín predstavovalo až prijatie ústavného zákona č. 144/1968 Zb. o národnostných menšinách.²⁴

Národnostné menšiny tvorili kvantitatívne malé percento z celkového počtu obyvateľov ČSSR, ale aj napriek tomu ich nebolo možné zanedbávať. Zohrávali významnú úlohu v národnostných vzťahoch našej krajiny v minulosti. Postavenie národností v podmienkach československej štátnosti sa kvalitatívne zmenilo víťazstvom socialistickej revolúcie. Socializmus vytvoril skutočné predpoklady, na základe ktorých pod vedením KSČ došlo k procesu postupného vyrovnávania ich ekonomickej, triednej i sociálnej štruktúry medzi českým a slovenským národom. Nevyriešený štátoprávny vzťah založený na princípe rovný s rovným medzi českým a slovenským národom zapríčinil, že aj vo vzťahu k národnostiam sa nedoceňovalo politicko-právne zabezpečenie ich postavenia.

Národnostná menšina vystupujúca ako súhrn jednotlivcov, ktorých zblízuje najmä spoločná reč a etnické povedomie, sa pokladá viac-menej len za rečovo odlišnú skupinu obyvateľstva. Takéto poňatie sa pravdepodobne uplatnilo aj v ústave ČSSR z r. 1960, ktorá túto problematiku maďarskej, ukrajinskej a poľskej národnosti upravovala v čl. 25. Národnosti treba chápať ako celostné kolektívy, ktoré sa bezprostredne podieľajú na budovaní spoločnej socialistickej štátnosti.

1.6 Ústavnoprávna úprava práv národnostných menšín v ČSSR

Prestavbou československého štátu na federatívnych princípoch sa dostala otázka postavenia národností do kvalitatívne nových polôh. Československá socialistická federácia riešila vzťahy medzi českým a slovenským národom na „marxisticko-leninských“ princípoch. Taktiež vytvorila prostredie pre všestranný rozvoj národností, ktoré žijú na jej území. Ústavným vyjadrením „marxisticko-leninskej“ národnostnej politiky je teda ústavný zákon č. 144/1968 Zb. o postavení národností v ČSSR a ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii.²⁵

²⁴ Drgonec, J.: Základné práva a slobody podľa Ústavy SR. s.150,152

²⁵ Somorová, L.: Národnosti – osobitné skupiny obyvateľstva v ústavnej úprave ČSSR. In: Právny obzor. č. 1/1989

V zmysle Čl. 1 ústavného zákona č. 144/ 1968 Zb. majú mať všetci príslušníci národov a národností, ktorí žijú v jednom spoločnom socialistickom štáte rovnaké možnosti pre svoj všestranný rozvoj. *„Československá socialistická republika, ako spoločný štát českého a slovenského národa a národností žijúcich na jeho území, v duchu socialistickej demokracie a internacionalizmu zabezpečuje maďarskej, nemeckej, poľskej a ukrajinskej (rusínskej) národnosti možnosti a prostriedky všestranného rozvoja.“* Pri zabezpečovaní vzťahov medzi národmi a národnosťami v československej federácii dochádza k úzkej spolupráci federálnych štátnych orgánov navzájom, ako aj štátnych orgánov národných republík.²⁶ Pozitívne sa hodnotí, že tento ústavný zákon zakotvuje nielen práva občanov národností ako indivíduí, ale zároveň akceptuje aj práva národností ako osobitných etnosociálnych celkov.²⁷

V zmysle Čl. 2 ústavného zákona č. 144/1968 Zb. *„národnosti sú primerane ku svojej početnosti zastúpené v zastupiteľských zboroch a v iných volených orgánoch.“* Tento článok poukazoval na zastúpenie národností v celej sústave zastupiteľských orgánov v ČSSR vrátane Federálneho zhromaždenia cez Českú národnú radu a Slovenskú národnú radu a končiac národnými výbormi v oboch národných republikách.

V zmysle Čl. 3 ústavného zákona č. 144/1968 Zb. *„občanom maďarskej, nemeckej, poľskej a ukrajinskej národnosti sa v rozsahu primeranému záujmom ich národného rozvoja a za podmienok stanovených zákonmi zabezpečuje: právo na vzdelanie v ich jazyku, právo na všestranný kultúrny rozvoj, právo používať ich jazyk v úradnom styku v oblastiach obývaných príslušnou národnosťou, právo združovať sa v národnostných kultúrnych spoločenských organizáciách, právo na tlač a informácie v ich jazyku.“* Tieto práva sa realizujú bez ohľadu na národnosť a rasu občanov a sú potrebné pre zachovanie charakteru národností a pre zabezpečovanie rozvoja ich kultúry. Všetky uvedené práva sa plnou mierou realizovali aj v praktickom živote národností. Bolo však potrebné, aby občania národností ovládali český alebo slovenský jazyk.

V zmysle Čl. 4 ústavného zákona č. 144/1968 Zb. *„občan slobodne rozhoduje o svojej národnosti podľa vlastného presvedčenia. Príslušnosť ku ktorejkoľvek národnosti nemôže byť žiadnemu občanovi na ujmu pri jeho uplatnení sa v politickom, hospodárskom a spoločenskom živote. Zakazujú sa všetky formy nátlaku smerujúce*

²⁶ Flegl, V. a kol.: Československá ústava – komentár. s.459

²⁷ Somorová, L.: Národnosti – osobitné skupiny obyvateľstva v ústavnej úprave ČSSR. In: Právny obzor. č. 1/1989

k odnáródňovaniu.“ Každý občan ČSSR sa mohol teda slobodne na základe vlastnej vôle rozhodnúť o príslušnosti ku svojej národnosti podľa vlastného presvedčenia. Toto rozhodnutie nemohlo byť v žiadnom prípade občanovi na ujmu pri uplatňovaní jeho osobných záujmov.

V zmysle Čl. 7 ústavného zákona č. 144/1968 Zb. „*tento ústavný zákon nadobúda účinnosť dňom 1.1. 1969.*“²⁸

Bolo teda potrebné trvalé poznávanie všetkých stránok života národností a špecifik vyskytujúcich sa v navzájom sa líšiacich národnostne zmiešaných okresoch, v ich vývoji a vzájomnom ovplyvňovaní. Len takto sme mohli správne realizovať a prispôsovať základné zásady národnostnej politiky vo všetkých oblastiach, ktoré sú národnostne zmiešané, aby sa tak zabezpečila ozajstná rovnoprávnosť všetkých národov a národností a následne sa vytvorili podmienky na ich postupné zbližovanie.²⁹

1.7 Ústavnoprávna úprava práv národnostných menšín v ČSFR

Ústava ČSSR bola Národným zhromaždením prijatá dňa 11. júla 1960 a zakotvila inštitút ľudských a občianskych práv a slobôd. Platila do zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, teda do 31. decembra 1992. Pri hodnotení ústavného zakotvenia základných ľudských práv a slobôd v rôznych ústavách v Česko-Slovensku až do jeho zániku treba konštatovať, že každá z ústav prispela niečím novým, čo sa týka formy ale aj obsahu. Tieto základné ľudské a občianske práva a slobody boli garantované ústavnoprávne, ekonomicky aj politicky.³⁰

Úprava práv národnostných menšín nemôže ostať len v rovine ústavnej. V minulosti u nás takýto stav pretrvával od prijatia ústavného zákona č. 144/1968 Zb. a neprispieval k skutočnej realizácii práv menšín. Pre postavenie národnostných menšín sú významné tie predpisy, ktoré pripúšťajú priznať menšinám určité špecifické práva a vytvárajú účinné právne prostriedky a inštitúty na ich realizáciu. Medzi takéto práva patrí právo na používanie materinského jazyka v úradnom styku, právo zúčastňovať sa

²⁸ Flegl, V. a kol.: Československá ústava – komentár. s.461

²⁹ Somorová, E.: Národnosti – osobitné skupiny obyvateľstva v ústavnej úprave ČSSR. In: Právny obzor. č. 1/1989

³⁰ Vznik a vývoj inštitútu základných ľudských a občianskych práv a slobôd. In: PRÁVNÁ REVUE, internetový časopis [online]. 13.4. 2011 [cit. 2012-02-07]. Dostupné na internete: <http://www.pravnarevue.sk/student-prava/referaty/646--vznik-a-vyvoj-intitutu-zakladnych-udskych-a-obianskych-prav-a-slobod.html>

na riešení vecí týkajúcich sa národnostných a etnických menšín a práva v oblasti výchovy, vyučovania, kultúry a právo na vzdelanie v ich jazyku.³¹

Listina základných práv a slobôd bola schválená Federálnym zhromaždením ČSFR, a to ústavným zákonom č. 23/1991Zb. z 9 januára 1991 a vychádzala z medzinárodných dokumentov. Listina základných práv platí spoločne s ústavou. Vznik a vývoj ľudských a občianskych práv a slobôd vychádza z prirodzeného práva a prirodzenoprávnych teórií a jeho základ tvoria individualizmus a liberalizmus. Prijatím tejto listiny bol učinенý pozitívny a zásadný krok k demokratickému riešeniu postavenia národnostných menšín. Jej nariadenia sú rámcom a východiskom pre vytvorenie účinných právnych prostriedkov, ktoré zaručujú ich slobodné bytie a ochranu.³²

Ústavný zákon č. 103/1991 o česko-slovenskej federácii v čl. 6 zaručuje rovnoprávne používanie českého a slovenského jazyka. Schválený zákon SNR č. 428/1990 Zb. o úradnom jazyku v Slovenskej republike zakotvuje ako úradný jazyk na štátnom území Slovenskej republiky slovenský jazyk a taktiež sa dotýka jedným paragrafom aj možnosti používať v úradnom styku jazyk menšiny v mestách a obciach, v ktorých príslušníci menšiny zastupujú najmenej 20% obyvateľstva. Zákon však nevytvára podmienky pre jeho jednoznačnú interpretáciu a následnú aplikáciu.

Z hľadiska uplatňovania jazykových práv národnostných menšín majú významnú úlohu orgány miestnej samosprávy. Avšak ani zákon SNR o obecnom zriadení ani zákon ČNR o obciach neustanovuje ako základnú úlohu miestnych zastupiteľstiev povinnosť zabezpečenia realizácie práv národnostných menšín. Ustanovenie § 3 odst. 4 zák. SNR č. 428/1990 Zb. o úradnom jazyku v Slovenskej republike hovorí, že názvy obcí, miest a ich častí, ulíc, námestí, verejných priestranstiev a iné zemepisné názvy sa označujú výhradne v úradnom jazyku. Zákon nepripúšťa dvojjazyčné názvy a označenia.

V zmysle plnenia medzinárodných záväzkov je právo účasti na riešení vecí týkajúcich sa národnostných a etnických menšín považované za zásadné. Práva a záujmy menšín v otázkach ich ochrany a rozvoja svojbytnosti by mali byť na

³¹ Somorová, E.: Problémy ústavnoprávnej úpravy práv národnostných menšín v ČSFR. In: Právnik. č.10/1992

³² Vznik a vývoj inštitútu základných ľudských a občianskych práv a slobôd. In: PRÁVNA REVUE, internetový časopis [online]. 13.4. 2011 [cit. 2012-02-07]. Dostupné na internete: <http://www.pravnarevue.sk/student-prava/referaty/646--vznik-a-vyvoj-intitutu-zakladnych-udskych-a-obianskych-prav-a-slobod.html>

centrálnej i na miestnej úrovni efektívne reprezentované. Ich zastúpenie v parlamentoch a orgánoch miestnych samospráv sa odvodzuje z princípu občianskej rovnosti a z práva občanov sa združovať v politických stranách. Taktiež bola vytvorená Rada vlády Slovenskej republiky pre národnosti ako poradný orgán v záležitostiach národnostných menšín.

V národnostne zmiešaných regiónoch má významnú úlohu právo na vzdelanie v materinskom jazyku, ktoré je v Slovenskej republike v praxi dostatočne realizované a zabezpečené v súlade so záväzkami vyplývajúcimi z medzinárodných dokumentov. Avšak platné zákony, ktoré regulovali otázky školstva sa o národnostnom školstve nezmieňovali. Tieto zákony by mali stanoviť podmienky, kedy je opodstatnené v určitých oblastiach zakladať školy s iným než slovenským resp. českým vyučovacím jazykom. Zároveň by mali splnomocniť vlády republík, aby o tom na základe zákonom stanovených podmienok rozhodli nariadením. Zo zákona by mala vyplývať aj možnosť určitých foriem a úrovní vyučovania v ich materinskom jazyku, ktorá sa súčasne menšinám poskytuje s prirodzenou požiadavkou potreby resp. povinnosti poznať a ovládať oficiálny jazyk danej republiky a túto požiadavku aj zabezpečiť.³³ Účelom práv zaručených národnostným menšinám je ochraňovanie ich národnej identity a uplatnenie politických práv na národnostnom princípe s využitím materského jazyka.³⁴

Vo federatívnom štáte je právna regulácia postavenia národnostných menšín zložitejšia než v unitárnom štáte. Ustanovenie čl. 37 odst. 1 ústavného zákona o česko-slovenskej federácii v úplnom znení ústavný zákon č. 103/1991 Zb. hovorí, že „*Federálne zhromaždenie má zákonodarnú právomoc vo veciach základných práv a slobôd v rozsahu ustanovenom ústavnými zákonmi*“. Podľa tohto ustanovenia v nadväznosti na príslušné články Listiny základných práv a slobôd, patrí zákonná úprava práv národnostných menšín obsiahnutých v Listine, a následne ich ochrana, Federálnemu zhromaždeniu.

V prípade, ak by ústavy republík, resp. ústava jednej z republík rozšírila práva národnostných menšín nad mieru, ktorú stanovila Listina, bude sa ich zákonná úprava realizovať v právomoci príslušnej národnej rady. Zákonná úprava postavenia a ochrany menšín bude teda v právnych predpisoch federálnych i republikových. Vo federácii

³³ Somorová, E.: Problémy ústavnoprávnej úpravy práv národnostných menšín v ČSFR. In: Právnik. č.10/1992

³⁴ Drgonec, J.: Základné práva a slobody podľa Ústavy SR. s.155

zároveň však platí zásada, že základné práva a slobody a ich záruky budú rovnaké na celom území spoločného štátu.³⁵

³⁵ Somorová, L.: Problémy ústavnoprávnej úpravy práv národnostných menšín v ČSFR. In: Právník. č.10/1992

2 Spôsob ústavného zakotvenia práv národnostných menšín a etnických skupín v SR

2.1 Práva národnostných menšín a etnických skupín podľa ústavy SR

Základným pilierom demokratickej ústavy a taktiež hodnotovým kritériom vzťahu medzi štátom a jednotlivcom je úprava základných práv a slobôd vrátane právneho vymedzenia ich realizácie, záruk ich ochrany a vymožitelnosti voči štátnej moci. Ani jedna problematika, ktorá sa týka práv a slobôd nevyvoláva tak veľa sporov a neprináša toľko politických, teoretických, právnych a praktických problémov ako práva menšín. Ide o vážny ľudsko-právny problém, ktorý je ovplyvňovaný množstvom rozličných medzinárodných a vnútroštátnych faktorov. Osobitne dôležité sú vnútorné politické pomery. Pokiaľ chýba všeobecná úcta k ľudským právam a právnemu štátu, nie je veľká ani úcta k právam menšín.³⁶

Keď berieme do úvahy existujúci medzinárodnoprávny stav v ochrane menšín je prirodzené, že reálna podoba legislatívnej úpravy práv národnostných menšín v jednotlivých štátoch nie je rovnaká a má svoje špecifiká, ktoré sú dané špecifikami svojich menšín aj ekonomickými, politickými, geopolitickými podmienkami štátu.³⁷

Ústavná forma riešenia menšinovej otázky je tradíciou v našich podmienkach. Aj dnes je základným právnym rámcom ochrany práv príslušníkov menšín a etnických skupín Ústava Slovenskej republiky – č. 460/1992 Zb. (ďalej len „ústava“). V druhej hlave ústavy sú upravené práva národnostných menšín, v kontexte spolu so základnými právami a slobodami ako ich súčasť. Ústavná koncepcia menšinových práv sa zakladá na dvoch hlavných princípoch a to je rovnosť, nediskriminácia (čl. 12 a 33 ústavy) a priznanie istých špecifických práv príslušníkom daných menšín (čl. 34 ústavy). Na zreteli treba mať však aj ďalšie zásady, ktoré sú formulované v ústave, alebo z ústavy vyvoditeľné. Takými sú poňatie menšinových práv ako práv individuálnych, prepojenosť špecifických menšinových práv na štátne občianstvo, uznanie zákonov

³⁶ Somorová, E.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

³⁷ Somorová, E.: Súčasná situácia v trendoch právnej ochrany národnostných menšín. In.: Právny obzor. č.5/1994

štátu, práv iných osôb a uznanie princípov medzinárodného práva, najmä zvrchovanosti a územnej celistvosti štátov pri výkone menšinových práv (čl. 34 ods. 3 ústavy).

Ústavná rovina ochrany práv menšín, ktorá je vyjadrená princípom rovnosti a nediskriminácie je sformovaná v čl. 12 ods. 2 a ods. 3 a v čl. 33 ústavy.³⁸ „*Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmysľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať*“ (čl. 12 ods. 2 ústavy).³⁹ V čl. 12 ods. 3 ústavy je princíp rovnosti a nediskriminácie konkretizovaný vo vzťahu k slobodnému výberu národnosti. Ten je garantovaný ústavným zákonom akéhokoľvek ovplyvňovania voľby národnosti a všetkých spôsobov nátlaku, ktoré smerujú k odnárodňovaniu. Ústava neviaže rozhodovanie o národnosti na štátne občianstvo. Patrí každej fyzickej osobe. V zmysle čl. 12 ods. 3 ústavy je príslušnosť k akejkoľvek národnosti výlučne vecou osobného výberu jednotlivca, prejavom jeho slobodnej vôle, teda jeho výlučným právom, pričom tento výber nesmie viesť k znevýhodneniu. Hocijaké iné hľadisko, ako napr. materinský jazyk, farba pleti nemožno považovať vo vzťahu k národnosti za určujúce. Každý jednotlivec má teda právo na to, aby sám seba určil za člena určitej etnickej skupiny a na základe zákazu akéhokoľvek nátlaku, ktorý by smeroval k odnárodňovaniu, aj právo na tolerovanie a akceptovanie tejto sebaidentifikácie druhými. Článok 33 ústavy teda zdôrazňuje zásadu rovnosti príslušníkov menšín s ostatnými obyvateľmi.⁴⁰ „*Príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine alebo etnickej skupine nesmie byť nikomu na ujmu*“ (čl. 33 ústavy).⁴¹ Toto ustanovenie upresňuje a špecifikuje zákaz hocijakej diskriminácie pre príslušnosť k národnostnej menšine alebo k etnickej skupine a nadväzuje na čl. 12 ods. 2 a 3 ústavy. Hlavným cieľom tohto ustanovenia je teda zabrániť, aby ktokoľvek pre príslušnosť k národnostnej menšine mohol byť vo svojich ľudských právach obmedzovaný alebo ich zbavovaný. Vzťahuje sa to na všetkých ľudí bez ohľadu na ich občianstvo. Dôležitý význam má ústavné zakotvenie práv národnostných menšín a etnických skupín. Rozsah týchto práv je v súlade s obsahom Listiny základných práv a slobôd. Toto upravenie vychádza a zodpovedá medzinárodne

³⁸ Somorová, E.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

³⁹ Ústava Slovenskej republiky. s.6

⁴⁰ Somorová, E.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

⁴¹ Ústava Slovenskej republiky. s.11

uznávanému štandardu ochrany menšín, ktoré je vyjadrené v medzinárodných dokumentoch osobitne v rámci procesu KBSE (OBSE). Výkon týchto práv nemôže viesť v žiadnom prípade k narušeniu integrity Slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatných obyvateľov. Podstatným obsahom čl. 33 je teda zabrániť akejkoľvek ujme a diskriminácii, ktorá priamo nadväzuje na príslušnosť k národnostnej menšine alebo etnickej skupine. Tento článok nevyklučuje, aby im štát poskytol osobité práva v určitých oblastiach. Článok 33 ústavy súvisí so zásadou individuálnej voľby príslušnosti k národnosti, ale sa na ňu neredukuje. Sankcie za ujmy, ktoré by niekomu vznikli z konania motivovaného príslušnosťou k národnostnej menšine alebo etnickej skupine alebo k rase, stanovuje a upresňuje Trestný zákon.

Ústavodarca v čl. 34 ústavy koncipuje práva menšín na individuálnom základe, nie na kolektívnom princípe. Priznáva ich občanovi ako príslušníkovi menšiny. Chráni príslušníkov menšín ako jednotlivcov a nie menšiny ako celky. Toto však nevyklučuje spoločný výkon individuálne priznaných práv, ale naopak, tento spoločný výkon výslovne v čl. 34 ods. 1 predvída. Hovoríme teda o individuálnych právach, ktoré sú spravidla vykonávané spoločne. Všetky osobité práva, ktoré sú vymenované v tomto odseku i v druhom odseku čl. 34 ústavy jednotliviec získal príslušnosťou k menšine. Existencia menšiny je predpokladom priznania týchto práv. Spojenie „sa zaručuje“ znamená, že práva národnostných menšín zaručuje štát. Štát je teda povinný nielen nebrániť občanom vo využívaní práv a slobôd, ale má urobiť aj všetko pre to, aby príslušné práva boli realizovateľné, prípadne ustanoviť a uplatniť sankcie v prípade, že sa porušia tieto práva a slobody.⁴²

Ustanovenie čl. 33 spolu s čl. 34 sú začlenené do osobitného štvrtého oddielu druhej hlavy ústavy, ktorý má názov „*Práva národnostných menšín a etnických skupín*“. V čl. 34 ústavy sú vyjadrené práva občanov, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám. V tomto článku ide v zásade o priznanie práv vytvárajúcich priestor na sebarealizáciu príslušníkom menšín vedľa väčšinovej populácie, samostatne s ohľadom na jazyk (vzdelanie, informácie a úradný styk), na kultúrny rozvoj (rozvoj vlastnej kultúry, zakladanie kultúrnych inštitúcií a zakladanie národnostných združení) a na možnosť podieľať sa na riešení vecí, ktoré sa týkajú menšín.

⁴² Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s.171

V čl. 34 ods. 1 ústava v rámci všestranného rozvoja priznáva⁴³ „*občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti ustanoví zákon*“.⁴⁴ Zaručenie všestranného rozvoja občanom, ktorí tvoria národnostnú menšinu alebo etnickú skupinu treba chápať tak, že príslušníci týchto menšín disponujú všetkými právami, ktoré sú priznávané v ústave jednotlivcom, pričom viaceré z týchto práv sú v relácii k menšinám špecifikované. Združovacie právo je všeobecne zaručené v čl. 29 ods. 1 ústavy. Pre príslušníkov menšín ho špeciálne zaručuje komentované ustanovenie v podobe práva zakladať národnostné združenia. Na základe práva zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie, ako sú divadlá, folklórne súbory, vydavateľstvá sa okrem rozširovania menšinovej kultúry rozvíjajú aj možnosti používať ich jazyk ako vzdelávací. Právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku je konkretizáciou slobody prejavu a taktiež práva na informácie, ktoré je upravené v čl. 26 ústavy. Podrobnosti ustanoví zákon. Tento odkaz vždy znamená, že ústava vyžaduje, aby všetky podrobnosti realizácie týchto práv boli vyjadrené v zákone. Nie však v aktoch, ktoré sú nižšej právnej sily. Nárok na realizáciu týchto práv nie je podmienený tým, aby sa vydal osobitný zákon. Domáhať sa ich je možné v zmysle čl. 51 priamo z ústavy.⁴⁵

Podľa čl. 34 ods. 2 ústavy sa „*občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanoveným zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj: právo na vzdelanie v ich jazyku, právo používať ich jazyk v úradnom styku a právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín*“.⁴⁶ Občanom, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám ústava v tomto odseku zaručuje ďalšie práva, ktoré taxatívne vymenúva. Viaže ich na štátne občianstvo. Treba ich vždy chápať a interpretovať vo vzájomnej súčinnosti a prepojenosti. Svojím obsahom tieto práva

⁴³ Somorová, E.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

⁴⁴ Ústava Slovenskej republiky. s.11

⁴⁵ Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s.176

⁴⁶ Ústava Slovenskej republiky. s.11

požadujú pozitívne plnenie zo strany štátu. Pozitívnoprávne vymedzenie pojmu menšiny by bolo v tomto prípade potrebné. Naš právny poriadok ale takúto definíciu nepozná.⁴⁷

V texte čl. 34 ods. 2 ústavy možno vyjadriť aj právo príslušníkov patriacich k menšinám osvojiť si štátny jazyk. Článok 34 ústavy je obsahom a štruktúrou iný oproti ďalším normám druhej hlavy ústavy. Úprava iných článkov, ktoré zakotvujú základné práva a slobody sa riadi istými spoločnými pravidlami. Zvyčajne je v prvom odseku každého ustanovenia inštitút (právo) všeobecne určený, v ďalších odsekoch (texte) sú podrobnejšie rozvedené jeho obsahové komponenty a zároveň sú konečne stanovené aj základné hľadiská, ktoré musí dodržiavať a rešpektovať jeho podrobnejšia úprava v zákonoch, resp. kritéria pre jeho obmedzenie. Ústava vo svojom štvrtom oddiele druhej hlavy spresňuje práva, resp. iba ich vymenúva. Tieto práva sú zvyčajne už inde upravené v tejto hlave ústavy. Ide napríklad o združovacie právo, právo na informácie, právo na vzdelanie. V tomto článku sa vzťahujú na občana, ktorý je príslušníkom nejakej národnostnej menšiny. Ide teda o konkretizáciu všeobecného štandardu práv v kultúrnej a politickej oblasti vo vzťahu k národnostným menšinám. Napríklad: združovacie právo, ktoré je všeobecne zaručené v čl. 29 ústavy pre každého občana. Pre príslušníkov patriacich k menšinám ho špeciálne zaručuje čl. 34 ods. 1 ústavy v podobe práva združovať sa v národnostných združeniach. Podobne je to aj s právom rozširovať a prijímať informácie v materinskom jazyku, ktoré je nepochybne konkretizáciou slobody prejavu a právo na informácie upravené v čl. 26 ústavy aj právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie, ktoré je upravené v čl. 24 ústavy. Právo na vzdelanie v jazyku menšiny, ale aj právo zakladať vzdelávacie inštitúcie podľa čl. 34 ústavy je možné pokladať za osobitnú formu inak každému priznaného práva na vzdelanie v čl. 42 ústavy.⁴⁸

Právo na vzdelanie v jazyku menšiny (čl. 34 ods. 2 písm. a) ústavy) je špecifikáciou práva priznaného každému, teda práva na vzdelanie v čl. 42 ústavy. Právo na vzdelanie ústava priznáva každému, pričom občanom patriacim k menšinám sa za podmienok stanovených zákonom priznáva právo na vzdelanie v ich jazyku. Toto právo je významné v súvislosti s rešpektovaním jazykových odlišností menšín.⁴⁹

Právo príslušníkov menšín používať ich jazyk v úradnom styku (čl. 34 ods. 2 písm. b) ústavy) možno chápať ako výnimku z pravidla obsiahnutého v čl. 6 ods. 1 ústavy,

⁴⁷ Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s.177

⁴⁸ Somorová, E.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

⁴⁹ Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s.177

podľa ktorého je⁵⁰ „na území Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk“.⁵¹ Nepochybne súvisí aj s ustanovením čl. 6 ods. 2 a čl. 47 ods. 4 ústavy, ktoré pripúšťajú v určitých situáciách zákonnú úpravu používania iných jazykov ako štátneho jazyka v úradnom styku bez špecifikácie na menšinové jazyky. Túto špecifikáciu vo vzťahu k menšinovým jazykom obsahuje len čl. 34 ústavy.⁵²

Podľa čl. 6 ústavy je na území Slovenskej republiky štátnym jazykom slovenský jazyk a používanie iných jazykov v úradnom styku, vrátane menšinových, ustanoví zákon. Podmienky realizácie tohto práva môžeme nájsť v rôznych zákonoch. Používanie materinského jazyka pred súdmi, vrátane konania pred Ústavným súdom SR a taktiež pred inými štátnymi orgánmi je predovšetkým zabezpečené v procesných predpisoch. Ústavne je chránené aj ustanovením čl. 47 ods. 2 a 4 ústavy. Toto právo patrí každému a nie je ohraničené len na etnicky zmiešané územia. Je platné pre konanie pred všetkými súdmi a inými štátnymi orgánmi na celom území Slovenskej republiky. Pri pojme „ich jazyk“ ide o jazyk menšiny, resp. národnosti, ku ktorej sa občan hlási, avšak tento jazyk nemusí byť jeho materinským jazykom.⁵³

Právo príslušníkov patriacich k menšinám zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa menšín a etnických skupín v zmysle čl. 34 ods. 2 písm. c) ústavy, súvisí obsahovo s čl. 30 ústavy.⁵⁴ Podľa ktorého ide o právo občanov zúčastňovať sa na riadení a správe vecí verejných priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov. Právo účasti príslušníkov menšín na politickom živote, teda na správe vecí verejných sa spravuje v podmienkach Slovenskej republiky právnymi predpismi, ktoré sú platné pre všetkých občanov na princípe rovnosti bez zvláštnych preferencií. Z čl. 29 ods. 2 ústavy a zo zákona o politických stranách (zákon 424/1991 Zb.) plynie pre občanov právo zakladať politické strany a následne sa v nich združovať. Špeciálna právna úprava, ktorá sa vzťahuje na politické strany, zakladané príslušníkmi menšín, neexistuje. Najlepšie o rešpektovaní tohto práva však svedčí prax. V Slovenskej republike je v súčasnej dobe zaregistrovaných viacero politických strán, ktoré združujú príslušníkov menšín. Neexistujú žiadne osobitné pravidlá pre zastúpenie menšín vo volebných orgánoch.

⁵⁰ Somorová, L.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

⁵¹ Ústava Slovenskej republiky. s.4

⁵² Somorová, L.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

⁵³ Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s. 177

⁵⁴ Somorová, L.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

Právo príslušníkov menšín sa zúčastňovať na riešení vecí, ktoré sa týkajú výhradne menšiny je doposiaľ realizované aj prostredníctvom poradných orgánov na úrovni centrálnych orgánov zákonodarnej a výkonnej moci. Požiadavku politickej participácie príslušníkov patriacich k menšinám právny poriadok a prax Slovenskej republiky dodržiava a spĺňa.⁵⁵ Nie je však ustanovením, ktoré by garantovalo príslušníkom menšín osobitne zvýhodnenú účasť vo volených alebo iných verejných funkciách. Ich účasť na verejnom a politickom živote sa v Slovenskej republike upravuje a riadi princípom rovnosti so všetkými občanmi štátu a spravuje právnymi predpismi platných pre všetkých občanov bez diferenciacie podľa národnosti. Ustanovenie čl. 34 ústavy teda možno chápať vo vzťahu k ostatným základným právam a slobodám, ktoré sú tiež upravené v druhej hlave ústavy v tom zmysle, že vo vzťahu k občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám im niektoré ústavné práva v rámci režimu „pozitívnej diskriminácie“ potvrdzuje a spresňuje ich význam, resp. garantuje a vyjadruje jazykové hľadisko ich uplatňovania. Z toho vyplýva, že je nutné zahrnúť tieto neúplné práva pod všeobecnejšie ústavné inštitúty. Ústava predpokladá pre realizáciu práv príslušníkov menšín zakotvených v článku 34 v odseku 1 a 2 prijatie zákona v podobe „podrobností a podmienok“. Menšinové práva vzhľadom na ich prepojenosť s inými právami nebudú patriť medzi neobmedziteľné práva, ktoré chránia hodnoty absolútnej povahy (ako napr. čl. 15 právo na život). Základné práva a slobody možno obmedziť za podmienok stanovených ústavou len zákonom, pričom tieto zákonné obmedzenia musia platiť rovnako vo všetkých prípadoch, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky, a pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel (čl. 13 ods. 2, ods. 3, ods. 4 ústavy). Eventuálne obmedzenie základných práv a slobôd požaduje, aby podmienky tohto obmedzenia boli dané a stanovené priamo ústavou.⁵⁶

Právo na ovládanie štátneho jazyka formulované v tomto odseku ako prioritné, sa všeobecne aj v medzinárodnoprávnej úprave považuje za prirodzenú podmienku a predpoklad udeľovania ochrany, priazne menšinám a podpory menšinám (čl. 34.3 dokumentu KBSE o ľudskej dimenzii Kodaň 1990, čl. 14 Rámcového dohovoru RE

⁵⁵ Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s.178

⁵⁶ Somorová, L.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

o ochrane národnostných menšín, 1994). Túto požiadavku nie je možné pokladať za obmedzujúcu vo vzťahu k príslušníkom menšín.⁵⁷

V ústave je priamo (čl. 34 ods. 3) obsiahnuté obmedzenie formou ústavného zákazu „výkon práv občanov patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám zaručených v tejto ústave nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti Slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva“.⁵⁸ Práva príslušníkov menšín sú obmedzené aj zákonom v súlade s podmienkami a kritériami dovoleného obmedzenia práv, ktoré ich zastrešujú. Kvôli tomu „podrobnosti“ v zmysle čl. 34 ods. 1 ústavy a taktiež „podmienky“ v zmysle odseku 2 citovaného článku vnímame v prepojení na obsahovo a významovo príbuzné a podobné ústavné normy a podľa toho rozhodujeme o ich obmedziteľnosti. Norma, ktorá obmedzuje základné práva a slobody, vrátane menšinových, musí byť v súlade s ústavou a to obsahovo aj formálne.⁵⁹

Tento odsek v súvislosti s výkonom menšinových práv zakazuje príslušníkom menšín konanie smerujúce k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti Slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatných obyvateľov. Práva menšín v štáte predpokladajú ich lojalitu voči štátu, rešpektovanie demokratického princípu rovnosti, ktorý obsahuje zákaz diskriminácie i privilégií (čl. 12 ústavy). Taktiež sa vyžaduje rešpektovanie jednotnosti a nedeliteľnosti jeho územia (čl. 3 ústavy). Toto ustanovenie ma všeobecný charakter a jeho cieľom je podporiť stabilitu vnútri štátu i v medzištátnych vzťahoch a je v súlade s medzinárodnými dokumentmi o menšinových právach.⁶⁰

Ústavnoprávnu koncepciu menšinových práv možno vyjadriť zo spôsobu ich zakotvenia v ústave a na základe judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky v týchto princípoch:

- menšinové práva sú súčasťou základných práv a slobôd v rámci druhej hlavy ústavy,
- ústavná koncepcia menšinových práv sa zakladá na dvoch princípoch: rovnosť, nediskriminácia (čl. 12 a 33 ústavy) a priznanie istých špecifických práv príslušníkom daných menšín (čl. 34 ústavy),
- ústavodarca koncipuje práva národnostných menšín na štátoobčianskom a na

⁵⁷ Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s.177

⁵⁸ Ústava Slovenskej republiky. s.11

⁵⁹ Somorová, L.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

⁶⁰ Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s.178

individuálnom princípe, priznáva ich občanovi Slovenskej republiky, ktorý patrí k menšine, skupinový výkon týchto menšinových práv („spoločne s inými“) neznamena, že táto skupina automaticky získava subjektivitu korporácie a tým sa stáva právnickou osobou, tieto „skupinové“ práva si ponechávajú charakter priamych ľudských práv,

- obsah a rozsah týchto práv treba vnímať, interpretovať a posudzovať vo vzájomnej spolupráci a prepojenosti s ostatnými základnými právami a slobodami a čl. 34 ústavy treba v tejto súvislosti považovať za *lex specialis*, ktorý v rámci režimu pozitívnej diskriminácie niektoré ústavné práva vo vzťahu k menšinám potvrdzuje a spresňuje ich zmysel, resp. vyjadruje jazykový aspekt ich uplatňovania,
- v čl. 34 ústavy priznané práva vytvárajú priestor prostredníctvom ktorého dochádza k sebarealizácii príslušníkov menšín vedľa väčšinovej populácie, predovšetkým s ohľadom na jazyk (vzdelanie, informácie, úradný styk), na kultúrny rozvoj (menšinová kultúra, zakladanie kultúrnych inštitúcií, vytváranie národnostných združení) a na možnosť sa podieľať na riešení vecí, ktoré sa týkajú menšín,
- ústava predvída prijatie zákona, ktorý určuje podrobnosti resp. podmienky uplatnenia uvedených ústavných práv, ktorí musí prirodzene vyhovovať požiadavke súladnosti s ústavou, a to obsahom a aj formou,
- podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky, ak takýto zákon neexistuje, poprípade ak existuje zákon, ktorý neumožňuje reálne využívanie ústavou zaručeného práva alebo slobody, znamená to stav, ktorý nie je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky,
- možnosť obmedzenia týchto práv sa riadi všeobecnou normou, ktorá je obsiahnutá v čl. 13 ústavy, priamym limitovaním výkonu menšinových práv v zmysle čl. 34 ods. 3 ústavy a taktiež podmienkami obmedziteľnosti tých ústavných práv, s ktorými tieto menšinové významom a obsahom súvisia.⁶¹

⁶¹ Somorová, L.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

2.2 Zákony upravujúce práva národnostných menšín

V Slovenskej republike dosiaľ nie je prijatý zákon, ktorý by celkovo reguloval ústavné menšinové práva. Tie sú však vyjadrené v špeciálnych zákonných normách. Z hľadiska ochrany práv národnostných menšín je významné a dôležité, aby na ustanovenia o rovnosti a nediskriminácii nadväzovali zákonné a ústavné normy, ktoré sú vyjadrením zohľadnenia odlišnosti menšín v istých oblastiach. Sú to normy priznávajúce príslušníkom menšín aj určité osobité práva.⁶² Podmienky, resp. podrobnosti, realizácie ústavných práv príslušníkov patriacich k menšinám môžeme nájsť v celom rade zákonov. Za zákony upravujúce podrobnosti menšinových práv v zmysle čl. 34 ods. 1 ústavy možno považovať zákon č. 268/1993 Zb. o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania v znení neskorších predpisov. V tomto zákone je zakotvená povinnosť verejnoprávnych médií vyrábať alebo nechať vyrábať značný podiel relácií pre rozvíjanie a zachovanie kultúrnej identity národa, národností a etnických skupín v Slovenskej republike. Podobné ustanovenie je obsiahnuté aj v zákone č. 532/2010 Zb. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Spolu vytvárajú zákonný rámec realizácie práva na rozvoj menšinovej kultúry. Zákon č. 36/1978 Zb. o divadelnej činnosti v znení neskorších predpisov taktiež upravuje právo na zakladanie kultúrnych inštitúcií v rámci rozvoja menšinovej kultúry. Ďalšie ústavné práva príslušníkov menšín sú upravené, aj keď nepriamo, vo viacerých ďalších osobitných zákonoch. V zákone č. 81/1966 Zb. o periodickej tlači a o ostatných hromadných informačných prostriedkoch v znení neskorších predpisov a tiež v zákone č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.⁶³

Ústava ani platné zákony neurčujú a nevypočítavajú menšiny, ktoré žijú v Slovenskej republike, alebo skupiny obyvateľstva, ktoré uznáva štát za menšiny. Nevymenúva ani menšiny, príslušníkom ktorých sú priznávané špecifické práva. Výnimku tvorí ustanovenie § 3 školského zákona (zákon č. 29/1984 Zb. v úplnom znení č. 350/1994 Z. z.), ktoré zaisťuje právo na vzdelanie v jazyku menšiny občanom maďarskej, českej, poľskej, nemeckej a ukrajinskej národnosti v rozsahu primeranom záujmom ich národnostného rozvoja. Tento školský zákon nadväzuje na predchádzajúcu

⁶² Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s.175

⁶³ Somorová, L.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

ústavnú úpravu (ústavný zákon č. 144/1968 Zb.) a hoci bol viackrát novelizovaný toto právo výraznejšie nespresnil a nešpecifikoval. Platné právne predpisy neurčujú procedúru uznania menšiny štátom. Záleží na samotnej menšine a na jej príslušníkoch, či pociťujú potrebu spolupatričnosti, či sa sebaidentifikujú s určitou skupinou na základe etnických, jazykových alebo náboženských zvláštností so záujmom si ich zachovať alebo či sa začlenia do majoritnej skupiny, alebo sa oddelia a rozdelia, čím môžu následne vzniknúť ďalšie spoločenstvá menšín.⁶⁴ Právo na používanie iného než štátneho jazyka patrí každému, nie je ohraničené len na etnický (jazykovo) zmiešané územia a zároveň platí pre konanie pred všetkými súdmi a inými štátnymi orgánmi na celom území Slovenskej republiky. V súčasnosti existuje v Slovenskej republike osobitný zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín. Ten upravuje podmienky realizácie špeciálneho práva príslušníkov menšín na používanie ich jazyka v úradnom styku presne tak, ako to predpokladá čl. 34 ods. 2 ústavy.⁶⁵ V zmysle § 1 ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín „*Občan Slovenskej republiky, ktorý je osobou patriacou k národnostnej menšine, má právo okrem štátneho jazyka používať jazyk národnostnej menšiny. Účelom tohto zákona je ustanoviť v nadväznosti na medzinárodné dohody, ktorými je Slovenská republika viazaná a osobitné zákony pravidlá používania jazyka menšiny v úradnom styku a v oblastiach, ktoré sú upravené týmto zákonom*“.⁶⁶

Zákonom zo dňa 28. júna 2011 sa mení a dopĺňa zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení zákona č. 318/2009 Z. z. a takisto sa ním menia a dopĺňajú niektoré zákony.⁶⁷

Niektoré otázky súvisiace s postavením menšín si našli svoje vyjadrenie v týchto osobitných zákonoch, ktoré sú bez priamej súvislosti s ústavnými právami. Tým sa teda rozširuje katalóg, resp. jazykový aspekt, menšinových práv v Slovenskej republike. Zaradujeme sem napríklad Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín, Európsku chartu regionálnych alebo menšinových jazykov. Radíme sem aj právo na používanie vlastnej jazykovej formy mena a priezviska, čo je upravené v zákone č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku v znení neskorších predpisov a v zákone č.

⁶⁴ Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s.173

⁶⁵ Somorová, E.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

⁶⁶ Pozri § 1 ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín.

⁶⁷ Zákon č. 204/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení zákona č. 318/2009 Z. z. a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

154/1994 Z. z. o matrikách v znení neskorších predpisov. Zákon priznáva teda právo na používanie mena a priezviska v jazyku danej menšiny.⁶⁸ Jazykové právo je realizované aj v zákone č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín. V zmysle tohto zákona sa obce, v ktorých príslušníci menšiny tvoria najmenej 20% obyvateľstva, popri názvoch v úradnom slovenskom jazyku označujú aj v jazyku menšiny. Je to právo na teritoriálne zviditeľnenie menšiny.⁶⁹

Stanovenie a používanie liturgických jazykov v zmysle § 1 ods. 3 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku v znení neskorších predpisov v spojení s § 6 ods. 1 zákona č. 300/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností je vnútornou vecou, ktorá sa týka každej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Nie je teda vôbec predmetom úpravy „štátnych“ či „svetských“ zákonov. Otázka používania menšinových jazykov ako liturgických je predmetom autonómneho rozhodnutia cirkvi. Všetky spomenuté ustanovenia zaručujú právo menšín na existenciu, na zachovanie svojej identity a pritom napomáhajú k ich všestrannému rozvoju v zmysle čl. 34 ods. 1 ústavy.⁷⁰

2.3 Aktuálne témy v problematike práv národnostných menšín a etnických skupín

2.3.1 Dvojité občianstvo

V máji v roku 2010 Národná rada rozhodla, že kto prijme na základe výslovného prejavu vôle cudzie štátne občianstvo, príde o slovenské. Prezident túto novelu zákona následne podpísal. Dovtedy ľudia mohli o občianstvo prísť iba prepustením zo štátneho zväzu SR na vlastnú žiadosť.⁷¹ Zákon č. 250/2010 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov sa mení a dopĺňa takto: § 9 odsek 1 znie po novom, že *„(1) Štátne občianstvo Slovenskej republiky možno stratiť prepustením zo*

⁶⁸ Somorová, E.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

⁶⁹ Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave SR. s.178

⁷⁰ Somorová, E.: Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In.: Ústavnosť a politika. č.2/2000

⁷¹ Internetový časopis Pravda – článok: Prezident podpísal novelu zákona o štátnom občianstve [online]. [cit. 2012-02-27]. Dostupné na internete: http://spravy.pravda.sk/prezident-podpisal-novelu-zakona-o-statnom-obcianskve-pgl-sk_domace.asp?c=A100531_140653_sk_domace_p12

štátneho zväzu Slovenskej republiky na vlastnú žiadosť, alebo nadobudnutím cudzieho štátneho občianstva na základe výslovného prejavu vôle“. Taktiež sa § 9 dopĺňa odsekmi 16 až 22, ktoré znejú: „(16) Štátny občan Slovenskej republiky stráca štátne občianstvo Slovenskej republiky dňom, ktorým na základe výslovného prejavu vôle, ktorým je žiadosť, vyhlásenie alebo iný úkon smerujúci k nadobudnutiu cudzieho štátneho občianstva, dobrovoľne nadobudne cudzie štátne občianstvo. (17) K strate štátneho občianstva podľa odseku 16 nedôjde, ak štátny občan Slovenskej republiky nadobudol cudzie štátne občianstvo v súvislosti s uzavretím manželstva so štátnym občanom cudzieho štátu, a to za predpokladu, že cudzie štátne občianstvo manžela nadobudol za trvania spoločného manželstva. (18) K strate štátneho občianstva podľa odseku 16 nedôjde ani vtedy, ak bolo cudzie štátne občianstvo nadobudnuté narodením“.⁷²

Doteraz nadobudnutého dvojakého občianstva sa zmeny nemali dotknúť. V zákone o strate občianstva bolo zakotvené, že úspešní žiadatelia o maďarské občianstvo budú povinní nahlásiť úradom stratu slovenskej štátnej príslušnosti, inak im bude hroziť pokuta. Zároveň by im zanikol aj pracovnoprávny, štátnozamestnanecký či služobný pomer, na základe ktorého vykonávajú povolanie, pri ktorom je potrebné mať štátne občianstvo SR. Udelením ďalšieho občianstva by totiž vznikol štátoprávny vzťah k dvom štátom súčasne.⁷³ Z hľadiska práv a povinností, ktoré z tohto vzťahu vyplývajú by následne mohlo dochádzať v praxi k závažným problémom. Z hľadiska medzinárodného práva je zvykom, že sa otázka dvojakého štátneho občianstva rieši na bilaterálnej úrovni medzi zúčastnenými štátmi, ktorých cieľom je eliminovať negatívne dopady dvojakého občianstva. Negatívne dôsledky dvojakého štátneho občianstva sa zvyšujú, ak nejde o ojedinelé prípady, ale ak dochádza k hromadnému udeľovaniu cudzieho štátneho občianstva. Návrh reagoval na konanie Maďarska, ktoré prijalo novelu zákona o dvojakom štátnom občianstve. Podľa tejto novely môžu maďarské občianstvo dostať aj ľudia, ktorí v Maďarsku nemajú trvalý pobyt a ani nikdy tam nežili. Stačí im k tomu, že ich predkovia mali maďarský pôvod.⁷⁴ V septembri v roku 2011 podal poslanec za Most-Híd Gábor Gál návrh na posúdenie ústavnosti Zákona

⁷² Zákon č. 250/2010 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

⁷³ Internetová stránka Tv noviny.sk – článok: Na dvojaké občianstvo môžeme na Slovensku zabudnúť [online]. [cit. 2012-02-27]. Dostupné na internete: <http://tvnoviny.sk/spravy/domace/dvojake-obcianstvo-vlada-urobila-protikrok-voci-madarsku.html>

⁷⁴ Internetový časopis Pravda – článok: Prezident podpísal novelu zákona o štátnom občianstve [online]. [cit. 2012-02-27]. Dostupné na internete: http://spravy.pravda.sk/prezident-podpisal-novelu-zakona-o-statnom-obcianstve-pgl-sk_domace.asp?c=A100531_140653_sk_domace_p12

o štátnom občianstve na Ústavný súd. Vychádzalo sa z toho, že Ficov zákon o občianstve bol v rozpore s ústavou Slovenskej republiky a súčasne aj s medzinárodnými zmluvami. Strana získala 44 poslaneckých podpisov, aby mohla napadnúť tento zákon. Pod návrh sa podpísali poslanci strany Most-Híd a takmer celý klub SaS. Podľa poslanca Gála bol tento návrh zákona nevykonateľný. Podľa tohto zákona má každý oznámiť, či nadobudol občianstvo, ale keď neoznámí, tak čo potom?⁷⁵ Podľa § 9 odsek 19 tohto zákona znie: „*Ten, kto stratil štátne občianstvo podľa odseku 16 tohto zákona, je povinný bezodkladne túto skutočnosť oznámiť obvodnému úradu v sídle kraja*“.⁷⁶ Zákon je diskriminačný, lebo vytvára dve skupiny obyvateľov. A to takých, čo mohli nadobudnúť štátne občianstvo druhej krajiny do platnosti tohto zákona, takže majú dvojité občianstvo bez ujmy a tých, ktorí to už spraviť nemôžu. Zákon je podľa poslanca Gála v rozpore s článkom päť ústavy SR, že nikoho nemožno zbaviť štátneho občianstva proti jeho vôli.⁷⁷

2.3.2 Jazykový zákon

Poslanci Národnej rady SR v júni 2009 schválili diskutovanú vládnu novelu zákona o štátnom jazyku. Tá opätovne zavádza sankcie za nedodržiavanie spisovnej slovenčiny. Poslanci vtedajšej opozičnej SMK boli presvedčení, že zákon okliešťa jazykové práva národnostných menšín. Tvrdilo sa, že novela nie je v súlade s literou a s článkami 12 a 34 Ústavy SR. A taktiež nie je v súlade s medzinárodnými záväzkami SR, ktoré vyplývajú z Rámcového dohovoru Rady Európy o ochrane národnostných menšín, Charty regionálnych a menšinových jazykov a Slovensko-maďarskej základnej zmluvy.⁷⁸ Podľa zákona o štátnom jazyku musia napríklad národnostné školy viesť všetky dokumentácie dvojjazyčne. Doteraz to bolo tak, že museli takto vypisovať len

⁷⁵ Internetový časopis SME – článok: Koaliční poslanci napadli zákon o štátnom občianstve na ústavnom súde [online]. [cit. 2012-02-27]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/6065481/koalici-poslanci-napadli-zakon-o-statnom-obcianstve-na-ustavnom-sude.html>

⁷⁶ Zákon č. 250/2010 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

⁷⁷ Internetový časopis SME – článok: Koaliční poslanci napadli zákon o štátnom občianstve na ústavnom súde [online]. [cit. 2012-02-27]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/6065481/koalici-poslanci-napadli-zakon-o-statnom-obcianstve-na-ustavnom-sude.html>

⁷⁸ Internetová stránka aktualne.sk – článok: Poslanci schválili jazykový zákon. Aj s pokutami [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: <http://aktualne.atlas.sk/poslanci-schvalili-jazykovy-zakon-aj-s-pokutami/slovensko/politika/>

pedagogickú dokumentáciu. Pamätníky, pomníky a pamätne tabule obsahujúce text v cudzom jazyku budú musieť mať aj slovenský ekvivalent. Cudzojazyčný text bude musieť byť napísaný menším, alebo rovnako veľkým písmom ako je text v štátnom jazyku. Stavebník bude musieť dať následne posúdiť a schváliť rezortu kultúry, či tento text vyhovuje.⁷⁹ Výnimku dostali len pamätníky, ktoré boli inštalované pred 1. septembrom tohto roka. Lekári a ošetrovatelia sa môžu v zdravotníckych a sociálnych zariadeniach v obciach na národnostne zmiešanom území rozprávať s pacientmi aj v jazyku menšiny. Regionálnym a lokálnym rozhlasom na národnostne zmiešanom území nezavedli však povinnosť vysielat' najprv po slovensky a až potom v jazyku menšiny. Televízie môžu robiť priame prenosy so simultánnym tlmočením do štátneho jazyka a televízne relácie môžu využívať slovenské titulky, nemusia byť prekladané.⁸⁰ Od júla 2011 je účinné nové znenie jazykového zákona, ktoré prináša nižšie sankcie a taktiež zmierňuje niektoré ustanovenia normy, ktorá bola schválená kabinetom Róberta Fica. Pokuty po novom nebude ministerstvo kultúry udeľovať povinne a znížila sa aj ich výška. Pokuty sa môžu ukladať len ak sa v štátnom jazyku nezverejnia informácie, ktoré sa týkajú verejnej správy alebo zdravia, ohrozenia života, bezpečnosti či majetku občanov Slovenskej republiky. Neplatí už po novom ustanovenie, podľa ktorého muselo ministerstvo kultúry schvaľovať texty na pamätníkoch, pomníkoch a pamätných tabuliach. Stavebníci sa budú aj naďalej môcť obracať na rezort v prípade potreby so žiadosťou o stanovisko, ale nie je to prikázané zákonom. Vypustila sa taktiež aj povinnosť viesť dvojjazyčnú ďalšiu dokumentáciu v školských zariadeniach a v školách, v ktorých sa vzdeláva len v jazykoch národnostných menšín. Touto novelou boli zrušené pokuty pre príležitostné tlačoviny v jazyku menšín, určené na kultúrne účely, katalógy galérií, múzeí, knižníc, programy divadiel, koncertov kín.⁸¹ V súčasnosti sa príležitostné tlačoviny určené pre verejnosť na kultúrne účely, katalógy galérií, múzeí, knižníc, programy kín, divadiel, koncertov a ostatných kultúrnych podujatí môžu v obci vydávať v jazyku menšiny, ale základné informácie musia byť uvedené aj

⁷⁹ Internetový časopis SME – článok: Jazykový zákon vážne poškodzuje vzťahy s Maďarskom [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/4916278/bajnai-jazykovy-zakon-vazne-poskodzuje-vztahy-s-madarskom.html>

⁸⁰ Internetový časopis Pravda – článok: Prezident podpísal jazykový zákon [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: http://spravy.pravda.sk/prezident-podpisal-jazykovy-zakon-dun-sk-domace.asp?c=A090717_134006_sk_domace_p12

⁸¹ Internetový časopis SME – článok: Platí nový jazykový zákon: Pokuty za použitie cudzieho jazyka sú nižšie [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: <http://www.cas.sk/clanok/192541/plati-novy-jazykovy-zakon-pokuty-za-pouzitie-cudzieho-jazyka-su-nizsie.html>

v štátnom jazyku. Podľa zákona č. 204/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení zákona č. 318/2009 Z. z. a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony sa mení článok 1 § 2, ktorý znie: „(1) Ak občania Slovenskej republiky, ktorí sú osobami patriacimi k národnostnej menšine a majú trvalý pobyt v danej obci, tvoria podľa dvoch po sebe nasledujúcich sčítaniach obyvateľov v obci najmenej 15 % obyvateľov, majú právo v tejto obci používať v úradnom styku jazyk menšiny. (6) Označenie orgánu verejnej správy umiestnené na budovách sa v obci podľa odseku 1 uvádza popri štátnom jazyku aj v jazyku menšiny“. Podľa článku 1 § 4 tohto zákona sa mení odsek 1 „ (1) V obci podľa § 2 ods. 1 sa popri názve obce v štátnom jazyku uvádza aj označenie obce v jazyku menšiny, a to na dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce, budovách orgánov verejnej správy alebo rozhodnutiach vydaných v jazyku menšiny, ak je takéto označenie uvedené v nariadení vlády podľa § 2 ods. 2.“ Dopravné značky s označením obce, ktoré sú v jazyku menšiny sa umiestňujú v obci pod dopravnými značkami s názvom obce, ktorý sa uvádza v štátnom jazyku a označenie obce v jazyku menšiny sa zobrazuje pod názvom v štátnom jazyku s rovnakým, alebo aj s menším typom písma.⁸² Nové znenie zákona bolo schválené koalíčnými poslancami v roku 2010, ale prezident Ivan Gašparovič zákon vrátil na opätovné prerokovanie. Zákonodarcovia však prezidentské veto prelomili a neschválili prezidentov návrh, aby bolo udelenie sankcie v prípade porušenia zákona povinné. Prijatie jazykového zákona Ficovou vládou spôsobilo vlnu nepriaznivých reakcií v roku 2009, najmä zo strany Maďarska, ale aj niektorých medzinárodných organizácií. Maďarský parlament požadoval zákon zrušiť s tým, že má negatívny vplyv na maďarskú menšinu. Maďarskí predstavitelia však pritom veľakrát nesprávne interpretovali ustanovenia zákona.⁸³

⁸² Zákon č. 204/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení zákona č. 318/2009 Z. z. a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁸³ Internetový časopis SME – článok: Platí nový jazykový zákon: Pokuty za použitie cudzieho jazyka sú nižšie [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: <http://www.cas.sk/clanok/192541/plati-novy-jazykovy-zakon-pokuty-za-pouzitie-cudzieho-jazyka-su-nizsie.html>

Záver

Základným trendom v právnej regulácii menšinových práv by malo byť teda zotrvanie na všeobecne prijatých zásadách rovnosti, nediskriminácie a priznania špecifických práv. Rozsah špecifických práv by mal naplniť obsah práva na zachovanie etnickej identity príslušníkov menšín. Je potrebné právne definovať, či pôjde o práva v oblasti náboženstva, jazyka, vzdelania, kultúry alebo aj o určité politické a ekonomické záujmy menšiny a formulovať tieto práva ako práva osôb – príslušníkov menšín a v záujme bezpečnosti a stability v Európe zostať na požiadavke rešpektovania suverenity štátov a rešpektovania územnej celistvosti štátov. Pre právnu reguláciu menšinových práv je dôležité vyvarovať sa pojmom, ktoré nie sú dosiaľ ujasnené, resp. ich obsah vo vzťahu k menšinám nie je všeobecne prijímaný alebo jednoznačný. Treba brať do úvahy skutočnosť, že žiaden zákon, dokonca aj zákon regulujúci menšinové práva, nie je (a ani nemôže byť) rovnako pozitívne prijímaný všetkými skupinami obyvateľstva, aj keby tento zákon najlepšie reflektoval prirodzené potreby príslušníkov menšín.

Možno usudzovať, že ústavná koncepcia menšinových práv v Slovenskej republike spolu s postupne sa formujúcou zákonnou reguláciou uplatniteľnosti práv príslušníkov menšín je porovnateľná s právnou úpravou v ktoromkoľvek inom demokratickom štáte. Tak isto je v súlade s európskym štandardom menšinových práv.⁸⁴

Cieľom našej práce bolo definovať pojmy národnostná menšina a etnická skupina, aj napriek tomu, že oficiálna definícia nebola doteraz prijatá a objasniť, či menšinové práva sú právami jednotlivcov, teda príslušníkov menšín, alebo sú tieto práva chápané ako práva kolektívne. Berieme do úvahy, že dodnes známe medzinárodné dokumenty sa vzťahujú na jedinca prislúchajúceho k menšine, z čoho vyplýva, že ich hlavným cieľom je chrániť príslušníka menšín a nie menšiny ako celky. Zároveň sme sa usilovali vytvoriť prehľad národnostných menšín žijúcich na Slovensku podľa počtu ich príslušníkov, pričom sme sa zamerali na ich územné rozmiestnenie v Slovenskej republike. Našou snahou bolo analyzovať ústavné zakotvenie práv národnostných menšín a etnických skupín až do rozpadu ČSFR.

⁸⁴ Somorová, L.: Súčasná situácia v trendoch právnej ochrany národnostných menšín. In: Právny obzor. č. 5/ 1994

V druhej kapitole sme rozoberali práva národnostných menšín a etnických skupín podľa Ústavy SR a venovali sme sa taktiež aktuálnym témam o tejto problematike. Náš predpoklad, že práva národnostných menšín a etnických skupín aj napriek tomu, že majú pevné právne ukotvenie v ústave a v zákonoch, pričom realita tomu nezodpovedá, sa potvrdil. Uviedli sme to na príklade dvojitého občianstva a novelizovaného jazykového zákona.

Použitá literatúra

Knihy

ČÍČ, M. a kol. Komentár k Ústave SR. Martin: Matica slovenská, 1997. 598 s. ISBN 80-7090-444-5.

DOHÁNYOS, R. a kol. Národnostné menšiny na Slovensku 2003. Dunajská Streda: Lilium Aurum, 2004. 178s. ISBN 80-8062-248-5.

DRGONEC, J. Základné práva a slobody podľa Ústavy Slovenskej republiky. Bratislava: Manz, 1997. 264 s. ISBN 80-85719-13-4.

FLEGL, V. a kol. Československá ústava – komentár. Praha: Panoráma, 1988. 536 s.

JÚDA, V. – SLAŠŤAN, M. Teória štátu a práva. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2008. 323 s. ISBN 978-80-969554-8-0.

PODOLÁK, P. Národnostné menšiny v Slovenskej republike. Martin: Matica slovenská, 1998. 91 s. ISBN 80-7090-606-9.

Ústava Slovenskej republiky. Žilina: Poradca s. r. o., 2006. 95 s. ISBN 80-89213-34-0

Články v časopise

SOMOROVÁ, Ľ. Menšinové práva podľa Ústavy Slovenskej republiky. In. Ústavnosť a politika. ISSN 1335-5368, 2000, roč. 2, č. 2, s. 9-19.

SOMOROVÁ, Ľ. Národnosti – osobitné skupiny obyvateľstva v ústavnej úprave ČSSR. In. Právny obzor. 1989, roč. 72, č. 1, s. 76-85.

SOMOROVÁ, Ľ. Problémy ústavnoprávnej úpravy práv národnostných menšín v ČSFR. In. Právnik. ISSN 0324-7007, 1992, roč. 131, č. 19, s. 868-880.

SOMOROVÁ, Ľ. Súčasná situácia v trendoch právnej ochrany národnostných menšín. In: Právny obzor. ISSN 0032-6984, 1994, roč. 77, č. 5, s. 475-487.

Právne predpisy

§ 1 ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín.

Zákon č. 250/2010 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 204/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení zákona č. 318/2009 Z. z. a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Internetové zdroje

Jazykový zákon vážne poškodzuje vzťahy s Maďarskom. In: SME, internetový časopis [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/4916278/bajnai-jazykovy-zakon-vazne-poskodzuje-vztahy-s-madarskom.html>

Koaliční poslanci napadli zákon o štátnom občianstve na ústavnom súde. In: SME, internetový časopis [online]. [cit. 2012-02-27]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/6065481/koalicni-poslanci-napadli-zakon-o-statnom-obcianstve-na-ustavnom-sude.html>

Na dvojaké občianstvo môžeme na Slovensku zabudnúť. In: Tv noviny.sk, internetová stránka [online]. [cit. 2012-02-27]. Dostupné na internete: <http://tvnoviny.sk/spravy/domace/dvojake-obcianstvo-vlada-urobila-protikrok-voci-madarsku.html>

Somorová, Ľ.: Národnostné menšiny, vážny ľudsko-právny problém. In: ČAS, internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblastí spoločenských vied [online]. č. 1/2004 [cit. 2012-01-02]. Dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/archiv/1-2004/somorova-std.html>

Platí nový jazykový zákon: Pokuty za použitie cudzieho jazyka sú nižšie. In: SME, internetový časopis [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: <http://www.cas.sk/clanok/192541/plati-novy-jazykovy-zakon-pokuty-za-pouzitie-cudzieho-jazyka-su-nizsie.html>

Poslanci schválili jazykový zákon. Aj s pokutami. In: aktualne.sk, internetová stránka [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: <http://aktualne.atlas.sk/poslanci-schvalili-jazykovy-zakon-aj-s-pokutami/slovensko/politika/>

Prezident podpísal jazykový zákon. In: PRAVDA, internetový časopis [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: http://spravy.pravda.sk/prezident-podpisal-jazykovy-zakon-dun-/sk_domace.asp?c=A090717_134006_sk_domace_p12

Prezident podpísal novelu zákona o štátnom občianstve. In: PRAVDA, internetový časopis [online]. [cit. 2012-02-27]. Dostupné na internete: http://spravy.pravda.sk/prezident-podpisal-novelu-zakona-o-statnom-obcianstve-pgl-/sk_domace.asp?c=A100531_140653_sk_domace_p12

Jurová, A.: Súčasná politika vo vzťahu k rómskej menšine po roku 1989. In: Národnostná politika na Slovensku po roku 1989 [online] s.142 [cit. 2012-01-06]. Dostupné na internete: http://www.saske.sk/SVU/downloads/publikacie/Narodnostna_politika.pdf#page=24.

Vznik a vývoj inštitútu základných ľudských a občianskych práv a slobôd. In: PRÁVNA REVUE, internetový časopis [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné na internete: <http://www.pravnarevue.sk/student-prava/referaty/646--vznik-a-vyvoj-intitutu-zakladnych-udskych-a-obianskych-prav-a-slobod.html>